

О. А. Миколюк – здобувач кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Н. А. Одарчук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки

Інтерпретація концепту “HONOUR” як морально-ціннісної категорії в аксіологічній системі християнства

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови ВНУ ім. Лесі Українки

Статтю присвячено дослідженню природи ціннісних домінант, серед яких важливе місце посідає категорія “честь”, а також простежено інтерпретацію концепту “HONOUR” як морально-ціннісної категорії на прикладі біблійних текстів.

Ключові слова: ціннісна домінанта, морально-ціннісна категорія, концепт.

Миколюк О. А., Одарчук Н. А. Интерпретация концепта “HONOUR” как нравственно-ценностной категории в аксиологической системе христианства. Стаття посвящена исследованию природы ценностных доминант, среди которых важное место отведено категории “честь”, а также интерпретации концепта “HONOUR” как нравственно-ценностной категории в библейских текстах.

Ключевые слова: ценностная доминанта, нравственно-ценностная категория, концепт.

Mykolyuk O. A., Odarchuk N. A. The Interpretation of the Concept “HONOUR” as the Moral-Evaluative Category in the Axiological System of Christianity. The article is devoted to the investigation of the evaluative dominants nature where the category “honour” plays an important role. The article deals with the interpretation of the concept “HONOUR” as a moral-evaluative category in the scriptural texts.

Key words: evaluative dominant, moral-evaluative category, concept.

Постановка наукової проблеми та її значення. Категорія концептів не раз ставала предметом глибокого аналізу, проте сьогодні не можна вважати це питання до кінця висвітленим. На думку А. М. Приходька, будь-який концепт пульсує в трійстому ритмі: “поняття – асоціація – цінність”, наближаючи до усвідомлення концептуального устрою мови [4, 81]. Динамічність та антропоцентричність концепту “HONOUR” забезпечує його пульсацію на стику трьох систем – особистості, суспільства та культури – й унаочнює національно-специфічну площину його функціонування в британському релігійному лінгвокультурному просторі.

Метою роботи є лінгвістичний аналіз морально-ціннісної категорії “HONOUR” в аксіологічній системі християнства на прикладі біблійних текстів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Когнітивна семантика диференціює *універсальні* та *специфічні* концепти. А. М. Приходько трактує універсальні концепти як такі, що мають загальнолюдську значимість і характеризуються наднаціональністю, а специфічні концепти пов’язує із певною (суб)культурою – соціальною, етнічною, професійною, конфесійною.

Відповідно до терміна “універсальність” А. М. Приходько припускає, що відповідні концепти викликають у всіх лінгвокультурах переживання однакових емоцій, створення однакових образів і розстановку однакових оцінок. Проте кожен із них є національно-специфічним і переживається в різних культурах по-різному, а їхній основний зміст вбирає в себе національний колорит. Це пояснюється тим, що носії тієї чи іншої лінгвокультури утворюють “національну палітру” відтінків навколо кожного окремого концепту у зв’язку з почуттєвим, історичним, соціальним досвідом нації.

Аналізуючи лінгвокультурну специфіку концепту “HONOUR”, можна вести мову про його універсальність, з одного боку, та специфічність – з іншого. Так, для британців, які ставлять моральні принципи понад усе, об’єктивна поняття “честь” досить тісно пов’язана з його релігійною інтерпретацією. Тут, на нашу думку, можна вести мову про його поняттєву сталість і вважати його свого роду релігійною константою. А ось у соціальній сфері поняття “честь” пройшло тривалий і динаміч-

ний процес трансформації, що можна простежити в літературі на прикладі художніх творів британських авторів від часів середньовіччя до сьогодення, що дасть змогу вести мову про лінгвокультурну специфіку цього концепту з урахуванням прив'язаності до певного соціокультурного середовища. Досить часто такі концепти об'єктивуються в антонімічних парах “Честь – Безчестя” або в концептуальному зв'язку “Честь – Святість”, “Честь – Милість”, “Честь – Благо”, “Безчестя – Гріх”. Тут семантика категорії “честь” розкривається в площині теологічного вчення [3].

Т. Парсонс, трактуючи релігію як явище культури, помістив її в точку перетину трьох систем, у які організовано життя людини: особистості, суспільства й культури; тобто розглядає релігію як одну із структурних, суспільно значимих систем, через які і за допомогою яких регулюється та скеровується соціум й особистість [2]. Релігія, перебуваючи на стику цих систем, є перехідною ланкою, в якій культурні цінності впроваджуються в суспільство і, сприйняті ним, засвоюються окремою людиною. Наявність культурних цінностей у суспільстві свідчить про небайдужість суспільства / людини до світу, а їхнє існування в культурі характеризує власне людський спосіб буття й рівень виокремлення людини з природи [3].

Щоб підтвердити нашу думку про ціннісну природу морально-ціннісної категорії “честь” для британської лінгвокультури, окреслимо межі самого поняття “цінність”. Слід зауважити, що це поняття змінює характер свого значення для кожної окремої галузі науки.

Цінністю вважають будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, заради якого вона живе. Цінності – це також соціально схвалювані уявлення більшості людей про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо [9]. Цим поняттям оперує філософія для означення об'єктів, явищ, а також абстрактних ідей, які втілюють суспільні ідеали і сприймаються завдяки цьому як еталон належного. Цінності мають об'єктивний і трансцендентний характер щодо індивідуальної свідомості. При цьому вони є продуктом життєдіяльності соціальних груп і спільнот, людства в цілому. Історичний досвід людства передається та привласнюється конкретними індивідами через систему встановлених цінностей. У цінностях акумулюється не тільки те, що має практичну значимість для певної особистості, а й те неодмінне, що продиктоване розвитком суспільств та умовами життєдіяльності людей [3].

Специфіка релігійних християнських ціннісних догматів полягає в особливостях та основних постулатах релігійно-морального вчення. Духовний рівень зі своїми моральними орієнтирами конкретно реалізується на рівні індивідуальної віри людини, її психологічних закономірностей, а також на соціальному рівні, де спостерігаються зміни та трансформації християнських цінностей.

Р. А. Торрей простежує особливості християнської аксіології в книзі “Советы к успешному изучению Библии”, в якій наведено список релігійних понять та посилань на текст Біблії для їх тлумачення. Серед цих понять фігурує і поняття “честь”, яке автор розуміє як “значення і визнання внутрішньої цінності” та пов'язує його в межах теологічної концепції з поняттями “святість”, “гріх”, “благочестя” [6].

Так, бачимо, що поняття “честь” у текстах Біблії зводиться до таких категорій:

- честь, що належить Богу;
- честь, що належить Господу Ісусу Христу;
- честь, що належить людині.

1. Честь, що належить Богу, – це чеснота, якою сам Господь нагородив людей, щоб вони славили Його за Його діла:

“Which in his times he shall shew, who is the blessed and only Potentate, the King of kings, and Lord of lords...” (1st Timothy 6, 15).

Йому належить найвища честь і слава:

“If any man speak, let him speak as the oracles of God; if any man minister, let him do it as of the ability which God giveth: that God in all things may be glorified through Jesus Christ, to whom be praise and dominion for ever and ever. Amen” (1st Peter 4, 11).

Честь воздається Йому в небі і воздана, головним чином, Ісусом Христом:

“Glory to God in the highest, and on earth peace, good will toward men” (The Book of Luke 2, 14).

І люди мають воздавати Йому честь:

“My doctrine shall drop as the rain, my speech shall distil as the dew, as the small rain upon the tender herb, and as the showers upon the grass” (The Book of Deuteronomy 32, 2).

Він Сам радіє зі своєї честі:

“Now therefore be ye not mockers, lest your bands be made strong: for I have heard from the Lord GOD of hosts a consumption, even determined upon the whole earth” (The Book of Isaiah 28, 22).

2. Честь, що належить Господу Ісусу Христу.

Вона належить Йому як прославленому Сину Божому:

“All things are delivered unto me of my Father: and no man knoweth the Son, but the Father; neither knoweth any man the Father, save the Son, and he to whomsoever the Son will reveal him” (The Book of Matthew 11, 27).

Бог робить її Возлюбленому Своєму:

“And I seek not mine own glory: there is one that seeketh and judgeth” (The Book of John 8, 50).

Тому честь має бути віддана і людям:

“That all men should honour the Son, even as they honour the Father. He that honoureth not the Son honoureth not the Father which hath sent him” (The Book of John 5, 23).

3. Честь, що належить людині. Вона заснована на тому, чим Бог її обдарував, тому нерідко означає те ж саме, що й людська душа:

“For thou hast made him a little lower than the angels, and hast crowned him with glory and honour” (The Book of Psalms 8, 5).

“Thou madest him to have dominion over the works of thy hands; thou hast put all things under his feet” (The Book of Psalms 8, 6).

Бог Сам шанує тих, хто Йому відданий:

“Stand in awe, and sin not: commune with your own heart upon your bed, and be still. Selah.” (The Book of Psalms 3, 4).

Тому люди мають віддавати один одному належну кожному честь:

“Thou shalt rise up before the hoary head, and honor the face of the old man, and fear thy God: I am the LORD” (The Book of Leviticus 19, 32).

Крім того, потрібно поважати кожного, хто цього заслуговує:

“Render therefore to all their dues: tribute to whom tribute is due; custom to whom custom; fear to whom fear; honour to whom honour” (The Book of Romans 13, 7).

Проте кожному слід бути обачним, щоб свою честь не заплямувати:

“A good name is rather to be chosen than great riches, and loving favour rather than silver and gold” (The Book of Proverbs 22, 1).

І при цьому слід уникати всяких честолюбних прагнень:

“Let nothing be done through strife or vainglory; but in lowliness of mind let each esteem other better than themselves” (The Book of Philippians 2, 3).

Західноєвропейські соціальні антропологи Дж. Перістіан та Х. Піт-Ріверс пов'язують поняття, що окреслюють сферу “честі”, з поняттям “влада”, соціальними обрядами та ритуалами й об'єктивують цей зв'язок у концептуальному відношенні “Честь – Милість”. Так, традиційно поняття, які утверджують обряди та ритуали, соціальну владу і духовний авторитет, є об'єднаними [7]. Згідно з цією думкою, концептуальний зв'язок “Честь – Милість Божа” потрібен для встановлення його законності та збереження на землі. Милість Божа виступає як суддя, котрий окреслює, що правильно, а що ні, благочесну та нечесливу поведінку [1].

Ритуали представляють символічну політико-релігійну теорію, де титул, що створює привілеї і маніфестує сферу честі, є гарантом законності цих правил. Вони приписуються світові честю та милістю, котрі індивід автоматично отримав, ставши єпископом, королем, рицарем, лордом тощо. Отже, факт коронації чи посвята в рицарі в антропологічній концепції тлумачаться як надання певного рівня честі і милості від Бога. Саме цим підкреслюється те, що індивід повинен захищати Божественний Закон на землі [1]. К. А. Дяченко приходиться до висновку, що особи, які носять високі титули, мають два тіла – “смертне” або індивідуальне і “колективне”, що представляє вищезгаданий концептуальний зв'язок “Честь – Милість Божа” [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що природа ціннісних домінант, серед яких важливе місце посідає категорія “HONOUR”, характеризується релігійним змістом, а центральною ланкою, яка об'єднує ціннісні категорії, є релігія. Морально-ціннісна категорія “HONOUR” реалізується в багатоаспектній динамічній системі на особистісному, соціальному та духовному рівнях.

Антропологічна сутність поняття “HONOUR” дає змогу віднести його до абсолютних цінностей, які є визначальними для всієї ієрархії цінностей, та характеризується духовним безсмертям і фактом духовного єднання поколінь.

Одним із перспективних напрямів подальшого дослідження лінгвокультурного концепту “HONOUR” є виявлення образів, що слугують інструментом для його реалізації в художніх текстах британських авторів.

Література

1. Дяченко К. А. Честь у життєвому світі людини: філософсько антропологічний аналіз : дис. ... канд. філол. наук : 09.00.04 / Катерина Анатоліївна Дяченко. – Х., 2004. – 198 с.
2. Парсонс Т. Современный взгляд на дюркгеймову теорию религии / Т. Парсонс // Религия и общество : хрестоматия по социологии религии. – М. : Аспект Пресс, 1996. – С. 170–190.
3. Пирог Г. В. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства) : дис. ... канд. філол. наук : 09.00.11 / Ганна Володимирівна Пирог. – К., 2005. – 181 с
4. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : [монографія] / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
5. Biblejskij Slovar – Bible – Lexicon – Russian by B. Goetze / Kitchener, Ont. – Canada, 1997. 374 p.
6. Peristiany J. G. Introduction / J. G. Peristiany, J. Pitt-Rivers // Honour in Antropology. – Cambrige, 1992.
7. The Holy Bible. King James Reference Bible [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://st-takla.org/Bibles/Holy-Bible.html>
8. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Цінність>

Статтю подано до редколегії
07.04.2011 р.